

Kuntalaisaloite: Vapautetaan Palokin kosket ja pelastetaan uhanalaiset lohikalat

KH 31.3.2025 § 64
121/00.02.01/2025

Tuusniemen kuntaan on saapunut kuntalaisaloite.fi -palvelun kautta 19.3.2025 aloite "Vapautetaan Palokin kosket ja pelastetaan uhanalaiset lohikalat".

Aloitteessa vaaditaan, että "(...) Tuusniemen kunta ohjeistaa edustajiaan Pohjois-Karjalan sähkö Oy:n ja Pohjois-Karjalan Energia Holding Oy:n hallintoelimissä viipymättä esittämään voimalaitoksen tarjoamista myytäväksi Suomen valtiolle realistisella markkinahinnalla käyttäen vertailukohtana lähihistoriassa toteutuneita voimalaitoskauppoja tai hyväksymään vastaavan hinnan määritykseen perustuvan, Suomen valtion tekemään ostotarjouksen".

Aloitteen tekijä on Hannu Koponen

Hallintosäännön 137 - 139 §:n mukaan kunnan asukkaalla sekä kunnassa toimivalla yhteisöllä ja säätiöllä on oikeus tehdä aloitteita kunnan toimintaa koskevissa asioissa. Aloitteen tekijälle on ilmoitettava kuukauden kuluessa aloitteen saapumisesta, missä viranomaisessa aloite käsitellään, arvioitu käsittelyaika sekä keneltä saa lisätietoja aloitteen käsittelystä. Sen jälkeen, kun aloite on käsitelty loppuun, aloitteen tekijälle on ilmoitettava, onko aloite johtanut toimenpiteisiin.

Hallintojohtaja on kertonut aloitteen tekijälle sähköpostitse aloitteen käsittelystä.

Valmistelija	Hallintojohtaja Sirpa Hartojoki, puh. 044 7209 036
Kj:n päätösehdotus	Kunnanhallitus päättää lähettää kuntalaisaloitteen valmisteltavaksi keskushallintoon.
Päätös	Kunnanhallitus hyväksyi päätösehdotuksen.

KH 25.9.2023 § 159
163/00.04.02/2023

Asian otsikko Tuusniemen kunnan linjaus ja evästyksen antaminen
yhtiökokousedustajille: Palokin kosket

Syksyllä 2022 maa- ja metsätalousministeriö esitti, että Pohjois-Savon ELY-keskus käynnistää selvitystyön yhteistyössä Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen kanssa Palokin koskireitin ja vesivoimalaitoksen kalatalousratkaisuihin kytkeytyvistä kehittämismahdollisuuksista. Työssä tuli huomioida erityisesti eri toteutusvaihtoehtojen kustannushyötynäkökulmat sekä vesilain mukaisten prosessien vaatimukset ja edellytykset. Selvitystyössä on otettu huomioon asiasta tehdyt aikaisemmat selvitykset. Lisäksi on hyödynnetty useita eri alojen asiantuntijoiden laatimia erillisselvityksiä.

Selvityksessä tarkastelut on jaoteltu neljään eri vaihtoehtoon:

- 1) Nollavaihtoehto,
- 2) Nälönvirta-malli, jossa vesivoimantuotanto jatkuu, avataan nousuyhteys ja rakennetaan vaelluskalojen lisääntymisalueita,
- 3) Hybridivaihtoehdot sekä
- 4) Palokin voimalaitos lakkautetaan ja kosket kunnostetaan.

Alustavan koskien kunnostussuunnitelman mukaan Palokin koskireitille olisi mahdollista kunnostaa noin 26 ha koskialueita lohikalojen lisääntymis- ja poikastuotantoon soveltuvaa aluetta. Vaelluskalojen poikastuotannoksi arvioitiin noin 8 000–32 000 kpl/v, kun kunnostustoimenpiteet optimoidaan koko alueelle. Nälönvirran vaihtoehdossa ohitusuomaan saataisiin noin 2,4 hehtaaria poikastuotantoon soveltuvia alueita ja lohikalojen vaelluspoikastuotannoksi arvioitiin noin 1500–1800 vaelluspoikasta vuodessa.

Työssä arvioitiin myös Palokin voimalaitoksen merkitystä sähköverkon toiminnan ja säätösähkömarkkinoiden kannalta. AFRY:n tekemän osaselvityksen arvion mukaan Palokin voimalaitoksen merkitys sähkömarkkinoilla on marginaalinen. Säätösähkömarkkinoilla vesivoiman rooli tulee arvion mukaan säilymään tärkeänä, mutta Palokin voimalaitoksen ei katsottu teholtaan pienenä voimalaitoksena olevan kuitenkaan korvaamaton.

Huoltovarmuuskeskus arvioi Palokin voimalaitosta koskevassa lausunnossaan, että säätökykyinen vesivoiman tuotanto on edelleen avainasemassa sähkön toimitus- ja huoltovarmuuden turvaamisessa.

Palokinkoskien entisöinnin lisäarvo matkailulle selvityksessä laskettiin kahden skenaarion mukaan. Kalastusmatkailuun perustuvan tulon alueelle laskettiin olevan 330 000 euroa vuodessa edellyttäen, että vaelluskalakannat elpyvät siihen tilaan, että koskikalastus voidaan järjestää. Toisessa skenaariossa laajaan virkistyskäyttöön perustuva matkailu sisältäisi monipuolisia liikuntaan, luontoon ja virkistäytymiseen kohdistuvia aktiviteetteja. Laaja matkailukäyttö edellyttäisi alueen kaavoittamista, suunnitelmallista ja omistukseen perustuvaa rakentamista. 50 petipaikkaa tuottaisi noin 650 000 euroa ja 150 vuodepaikkaa noin 1 950 000 euroa vuodessa.

Eri toimijat ovat esittäneet, että valtio ottaisi vahvan vastuun padon purkua ja koskien kunnostamista koskevan hankkeen edistämisessä yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa, mikäli tähän toteutus-skenaarioon päädytään. Viime vuosikymmenien kuluessa valtion linjaksi on vakiintunut se, että ainakaan valtion vesitalousviranomaisen (ELY-keskus) ei voi olla vesitaloudellisten hankkeiden vesitalouslupan hakijana sellaisissa tapauksissa, joissa hyötyjänä ei suoraan ole valtio. Metsähallitus on toiminut vesitaloudellisten lupien hakijana ja hankevastaavana omistamillaan alueilla. Metsähallitus omistaa runsaasti maa-alueita Palokin ja Karvionkosken alueella. Lisäksi Metsähallitus on suuri vesialueen omistaja Heinävedenreitillä. Metsähallituksella on monipuolinen hankeosaaminen retkeily-, luonnonsuojelu-, ympäristö- ja kalataloushankkeissa, mitkä puoltavat Metsähallituksen vahvaa roolia alueen kehittämisessä. Toimijana voisi olla hanketta varten perustettava osakeyhtiö tai muu vesioikeudellinen yhteisö.

Palokin vesivoimalaitoksen omistajalla ja vesitalouslupien haltijalla Pohjois-Karjalan Sähkö Oy:llä on keskeinen rooli toimijana eri vaihtoehdoissa. Kaikissa ratkaisuissa ensisijaista on edetä neuvotteluihin ja

vapaaehtoisin toimin.

Petteri Orpon hallitusohjelmaan on kirjattu virtavesien osalta seuraavaa:

”Hallitus parantaa vaelluskalojen elinolosuhteita muun muassa ennallistamalla virtavesiä. NOUSU-ohjelmaa jatketaan ja kehitetään. Vähämerkityksellisiä vesivoimaloita puretaan ja vesistöjä palautetaan luonnontilaan. Nykyaikaiset kalatalousvelvoitteet toteutetaan myös pienten patojen osalta. Hallitus päivittää vesilakia siten, että vanhojen vesilupien päivityksen lisäksi niin sanotuille nollavelvoitelaitoksille voidaan asettaa kalatalousvelvoitteita. Hallitus vastaa vesipuitedirektiivin vaatimuksiin kansallisella lainsäädännöllä. Hallitus sujuvoittaa kalatiehankkeiden etenemistä sekä mahdollistaa kokeiluja ja pilotointeja vesistöissä. Yhteistoiminnassa alueen toimijoiden kanssa hallitus edistää Heinäveden Palokin koskien ennallistamista uhanalaisten kalakantojen elvyttämiseksi. Samalla edistetään alueen kestävä matkailua. Hallitus jatkaa vesiensuojelun tehostamisohjelmaa.”

Palokin koskien ennallistamista koskeva hallitusohjelmakirjaus on vahva viesti hallitukselta virtavesien ja vaelluskalojen puolesta.

Tuusniemen kunta näkeekin sähköyhtiön pienosakkaana, että yhtiön tulisi edetä asiassa ja aloittaa myös neuvottelut maa- ja metsätalousministeriön kanssa ratkaisusta, joka mahdollistaisi järvitaimenen kutemisen Palokissa ja nousemisen Palokin yläpuoliseen vesistöön.

Valmistelija

Kunnanjohtaja Timo Kiviluoma, puh. 0447209047

Kj:n päätösehdotus

Kunnanhallitus päättää evästää Pohjois-Karjalan Sähkö Oy:n ja Pohjois-Karjalan Energiaholding Oy:n yhtiökokousedustajansa vaikuttamaan tulevilla yhtiökokouksissa

- 1) Palokkiin toteutettavan järvitaimenen kutualueen sekä järvitaimenen nousun Palokin yläpuoliseen vesistöön mahdollistavan ratkaisun toteuttamiseksi
- 2) että yhtiö myös käynnistää neuvottelut maa- ja metsätalousministeriön kanssa asiasta.

Lisäksi kunnanhallitus esittää edellä esitetyn Tuusniemen kunnan linjauksena asiasta valtuustolle tiedoksi merkittäväksi.

Päätös:

Kunnanhallitus hyväksyi päätösehdotuksen.

Merkittiin pöytäkirjaan, että Minna Koistinen ja Pekka Martikainen poistuivat esteellisinä kokouksesta tämän asian käsittelyn ajaksi klo 18:25 – 18:32. Peruste: Yhteisöjäävi.

KH 22.04.2025 § 73
137/00.02.01/2025

Kunnanhallitus toimii virkavastuulla, jolloin sen päätösten tulee perustua huolelliseen harkintaan ja riittävään selvitykseen. Lähtökohtana päätöksenteossa tulee olla kunnan etu.

Etenkin järvitaimenen osalta Palokissa on tarjolla myös tuoretta selvitystä. Kunta pitää arvokkaana ja tärkeänä toimenpiteitä, joilla järvitaimenen suojelua saadaan edistettyä, myös Palokissa. Moni asia kaipaakaan vielä perusteellista selvitystyötä, ennen kuin kokonaisvaltainen, tutkittuun tietoon perustuva käsitys Palokin voimalaitoksen padon purkamisen vaikutuksista voidaan muodostaa.

Tällä hetkellä selvitys puuttuu padon poistamisen vaikutuksesta padon yläpuolisen vedenpintaan ja sen vaihteluun. Asiantuntijaselvitystä ei ole kunnan tiedossa myöskään siitä, miten padon poistamisen jälkeistä vedenpinnan vaihtelua voidaan tasata ja miten tasaaminen tosiasiasa toimisi. Padon yläpuolisena vesialtaana toimiva Juojärvi on merkittävältä osin Tuusniemen kunnan alueella ja Juojärven rantakiinteistöistä on yli 1.000 kiinteistöä Tuusniemen kunnan alueella. Näille rantakiinteistöille mahdollisesti aiheutuvista haitoista ja mahdollisista arvonalentumisista ja niiden korvaajasta ei myöskään ole tässä vaiheessa kunnalla tietoa.

Pohjois-Karjalan sähkö Oy:n ja Pohjois-Karjalan Energiaholding Oy:n osakkeenomistajana kunnan edun mukaista on, että mahdollisessa Palokin voimalaitoksen myynnissä Pohjois-Karjalan Sähkö Oy saa voimalaitoksesta käyvän kauppahinnan. Tällä hetkellä kunnalla ei ole tietoa, mikä taho tarkkaan ottaen olisi voimalaitoksen ostajana. Kunnan tiedossa ei myöskään ole miten kokonaisuus rahoitettaisiin (voimalaitoksen ja mahdollisten maa-alueiden kauppahinta ja voimalaitoksen tai padon purkukustannukset, koskiuoman ja kutualueiden ennallistamistoimet, yläpuolisen vesistön säännöstelymekanismi, mahdolliset haittakorvaukset kiinteistöille yms). Valtio on tällä hetkellä osoittanut tähän hankkeeseen 20 miljoonaa euroa. On ilmeistä, ettei tämä summa tule likimainkaan riittämään edellä kuvatun ennallistamiskokonaisuuden rahoittamiseen. Näin ollen myös hankkeen kokonaisrahoitus on epäselvä.

Lisäksi ratkaisussa tulee pystyä turvaamaan Pohjois-Karjalan Sähkö -konsernin liiketoiminnan kannattavuus. Yhtiöstä saatavilla osingoilla on kuntatalouden nykyisessä heikossa tilanteessa Tuusniemen kunnallekin suuri taloudellinen merkitys.

Palokin voimalaitoksen markkinahinnasta ei kunnassa ole myöskään tietoa. Pohjois-Karjalan Sähkö Oy:n 13.3.2025 julkaiseman tiedotteen mukaan kaupallisia neuvotteluja ei Palokin voimalaitoksesta ole käynnissä. Kunnassa tehtävän päätöksenteon tueksi on tarpeen olla viimeistään päätöksentekovaiheessa tiedossa voimalaitoskokonaisuuden lopullinen hintatarjous, mikäli neuvottelut etenevät tähän vaiheeseen.

Pohjois-Karjalan Sähkö Oy:n 13.3.2025 julkaisemassa tiedotteessa yhtiö tuo esille myös sen, että yhtiön näkemyksen mukaan vaelluskalat ja niihin kohdistuneet aiemmat toimenpiteet voivat yhä toteutua myös Palokissa siten, että kaikki osapuolet voivat jatkaa toimintaansa alueella. Yhtiön näkemyksen mukaan sen aiemmin esittämä vaihtoehtoinen Nälönvirta -ratkaisu asioiden yhteen saattamiseksi on yhä mahdollista. Yhtiön mukaan vaelluskaloille ja vapaille virtavesille on mahdollista toteuttaa myös muita samankaltaisia ratkaisuja, ilman voimalaitoksen purkua.

Tuusniemen kunta pitää tärkeänä, että myös edellä mainittu Nälönvirta -vaihtoehto vaikutuksineen tutkitaan huolellisesti, niin virtavesikalakantojen elinvoimavaikutusten, kuin myös ympäristövaikutusten ja hankkeen kokonaisrahoituksen näkökulmista.

Kunnanhallituksen on mahdollista tarkentaa kannanottoaan asiassa sen jälkeen, kun edellä selostettuihin seikkoihin on kunnassa saatavilla tarvittava määrä riippumattomaan tutkimukseen perustuvaa tietoa.

Valmistelija	Kunnanjohtaja Timo Kiviluoma, puh. 0447209047
Kj:n päätösehdotus	Kunnanhallitus päättää antaa edellä olevan esittelytekstin mukaisen aloitevastauksen kuntalaisaloitteeseen.
Päätös	Kunnanhallitus hyväksyi päätösehdotuksen.

Merkittiin pöytäkirjaan, että Minna Koistinen, Jarkko Toivanen ja Pekka Martikainen olivat esteellisinä poissa kokouksesta tämän pykälän käsittelyn ajan klo 18:04 – 18:07. Peruste: yhteisöjäävi.